

PRESENCIA

Núm. 1928. ■ Del 6 al 12 de febrer del 2009. ■ Any XLIV.

www.presencia.cat

Estacions fantasma

Viatge al món de les estacions abandonades del metro de Barcelona

El regne dels homes. La república monàstica i ortodoxa d'Athos viu l'espiritualitat com fa mil anys

Mossèn Dalmau. Entrevistem el rector de Gallifa, l'últim capellà a l'exili

Tots els noms. La història de centenars de testimonis de la Guerra Civil i la transició recuperats al Penedès

DOSSIER

C O R R

215
V-9

1648

31

Retorn al

Què se'n va fer de les parades de metro de Correus, Ferran, Banc? Hi ha centenars de persones aficionades a descobrir les que anomenen estacions fantasma

EOS

2

passat

L'estació de Correus formava part del ramal del Gran Metro que es va traspasar a l'L4. Es va tancar el 1972. Està entre les estacions de Jaume I i Barceloneta. / MANEL C., «EL LLOP»

MERCÈ MIRALLES

«**A**l subsòl, si hi ha alguna cosa que impressiona de debò no són les serps, ni les rates, ni la gent fantasmal que et pots trobar pel camí; el que realment encongeix el cor i et recarrega l'estómac és el silenci rotund, la foscor absoluta i l'olor intensa d'humitat viscosa. Allà enmig del no-res, qualsevol soroll insignificant es multiplica i es distorsiona fins a l'infinit, i tots els racons semblen iguals.» Espeleologia urbana. Habitants *suburbícoles*, en diu Matilde Asensi a la seva novel·la *L'origen perdut* (2004).

La realitat no s'allunya tant de la ficció. No hi ha *suburbícoles*, ni vagons abandonats i reconstruïts, però sí que hi ha una genuïna passió compartida. L'Ivan (de

Urquinaona, 1927./EL METRO DE BARCELONA (C. SALMERÓN)

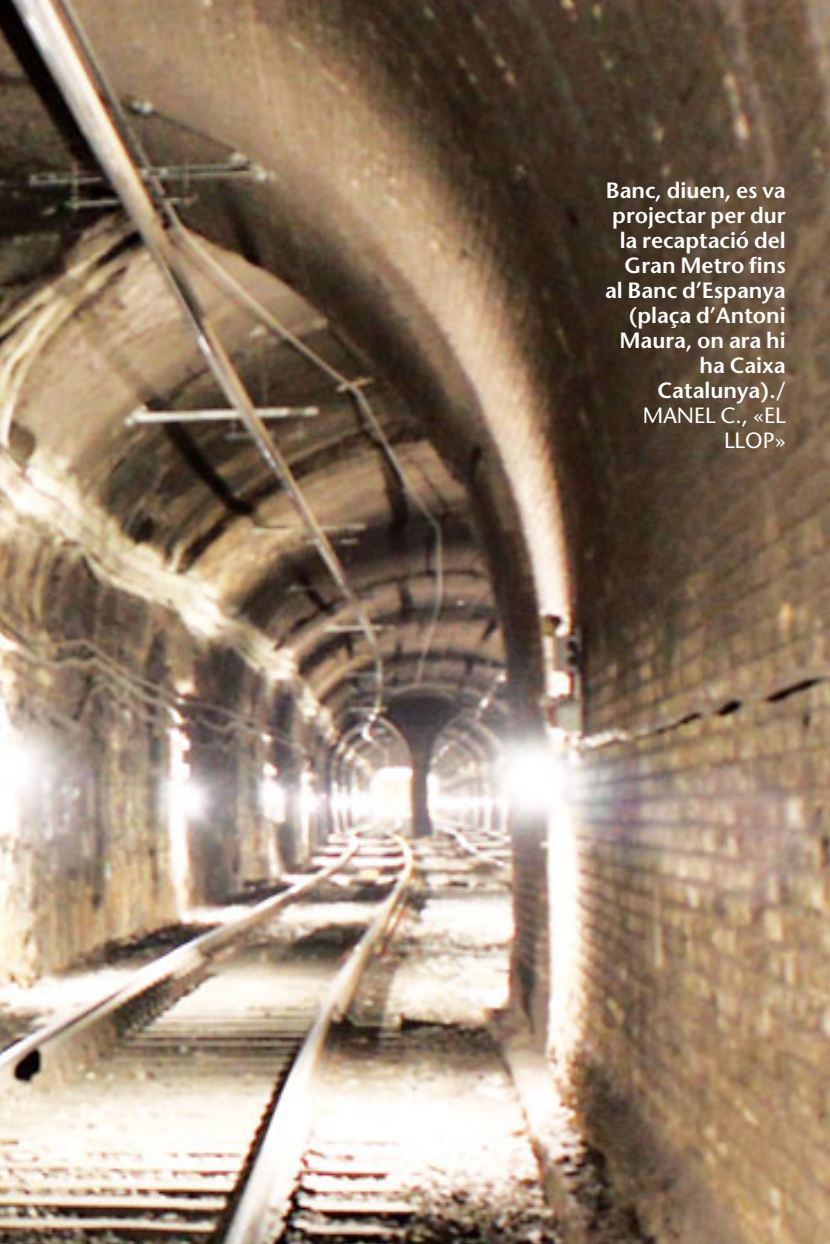
Llàstima d'arqueologia

Ara, un hule de cuina usat per Gaudí seria patrimoni de la humanitat. Fa dècades, però, s'escopia sobre el modernisme. El patrimoni s'entenia aplicat a les mòmies i les catedrals. L'estació d'Urquinaona va ser de les que van tenir ascensor als primers temps. L'aparell sortia a una bella construcció, edícula, temple. No en queda res. Ara hi ha un quiosc de premsa.

nick *Ferrovionario catalán*) ens promet una caminada i aventura. L'hem conegut al Fòrum del Transport Català (www.transport.cat). L'objectiu és Baricentro (Barberà del Vallès). Més concretament, l'estació de Renfe inacabada i fantasmagòrica que hi ha a sota. «Hi havia estat abans, quan era petit i feia campana del col·le... Hem pogut entrar, saltant un mur.» L'accés no és fàcil. Per tot arreu es veuen els rastres de destrucció dels brètols. Però el balanç és positiu: «Ens ho hem passat bé!» Les fotos, a: www.fotolog.com/hormigo_86 i també a <http://tinyurl.com/estacioba-ricentro>. *Frikis?* I?

Ferran, Bordeta...

Anem-hi, doncs. D'estacions fantasma n'hi ha a les xarxes de

Banc, diuen, es va projectar per dur la recaptació del Gran Metro fins al Banc d'Espanya (plaça d'Antoni Maura, on ara hi ha Caixa Catalunya). / MANEL C., «EL LLOP»

metro, Renfe, Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya. Les de metro resulten especialment atractives. Per què? Per la vida subterrània que contenen, per estar entortolligades en una xarxa de túnels foscos. Què hi haurà després del revolt? Al metro, tots els aficionats citen Gaudí, Correu, Banc, Bordeta, Ferran. D'estacions fantasma a Renfe, la llista és enorme i inclou Marina, Llerona, Taradell-Montrodon, Torrebónica... Ara, si hi ha una estació fantasma que captiva és la de Baricentro. Potser perquè està sota mateix de la gran superfície comercial, la primera que es va fer a l'Estat. Potser perquè està inacabada. Potser perquè, és clar, hi passen de llarg els trens de mercaderies, deixant un tremolor d'aire en moviment. Accedir

a aquests espais no és, però, una activitat regulada. Són visites d'estranyis.

Treballar sota terra

Agustín del Castillo ha estat, fins fa poc, director general del metro. Quan es va jubilar fa uns mesos hi portava 37 anys, els últims 20 amb aquest càrrec de direcció. No és aliè al poder hipnòtic del suburbà. «Hi ha diversos tipus d'estacions fantasma. D'una banda, hi ha les estacions que queden apartades del servei quan creix la xarxa. És el cas de Ferran i Correu (Via Laietana).» De Fernando no en queda res. Correu (L4 entre Jaume I i Barceloneta) es va inaugurar el 20 de febrer de 1934, quan la línia 3 va ser ampliada de Jaume I a Correu, i va servir de capçalera. El

Restes d'anuncis i les taquilles el 1955. / MANEL C. / TMB

Correu, la dels fluorescents

Si enganxen el nas al vidre, a l'L4 (grogà), entre Jaume I i Barceloneta, per uns segons, potser veuran alguna imatge trinxada de Correu. «Danone, lo más natural del mundo»; «Visite mueblerías Asturias», «El Regulador Bagués, joyería, relojería, platería...» Anuncis. Fins i tot, propaganda electoral, del 1971, d'Eduardo Tarragona, per a les Elecciones a Procuradores en Cortes pel terç familiar. Correu va ser la primera, a l'Estat, a tenir fluorescents. Els qui n'han vist les restes confirmen que encara hi penja l'avís del tancament: 20 de març de 1972.

1972 el tram passeig de Gràcia-Correu de la línia 3 va ser integrat en la línia 4 i l'estació va ser tancada per permetre la seva prolongació cap a Barceloneta. «Són estacions que estan en el mateix túnel, i quan creix la xarxa s'han de desmuntar. A part que queden massa a prop d'altres parades, cal tenir en compte que el túnel, quan arriba a una estació, s'eixampla perquè entren les andanes, és a dir, que l'estació és més ampla que el túnel. En aquests finals que es van fer de la línia 3 de Ferran i Correu, no es va eixamplar el túnel, sinó que al mateix final es va posar una via i una andana, dins del túnel mateix.» Per tant, si es vol allargar la xarxa, no hi ha més remei que desmuntar l'estació. A Correu encara hi ha un rètol penjat a la paret: «*Con motivo de las obras de adaptación de la línea III en el ramal que comprende las estaciones de Urquinaona a Correu...*» Avisa que el 20 de març de l'any en curs, 1972, deixa de prestar servei.

Transportaven diners?

L'estació de Banc estava també a Via Laietana, entre Urquinaona i Jaume I. Diu Del Castillo: «És una andana molt petita, només a un costat, per a un vagó. Sembla que no la van fer com a estació de servei, diuen que era per al transport de diners [dur la recaptació del Gran Metro al Banc d'Espanya]. Diuen que a la nit es podien baixar els diners al metro... Però em sembla que això és una llegenda... Crec que no s'ha utilitzat mai. Allí hi ha una escala que està tapiada. En realitat no vam tirar mai la paret ni sabem exactament on va. Sí sabem que encara existeix i de tant en tant, si fem alguna excursió de nit, es visita. S'utilitza per tenir material de via, travesses, etcètera. Pensem que es va fer per a un servei molt concret... És un misteri estrany, sí, i encara està allí.»

Hem parlat d'una mena d'estació fantasma: la que va funcionar i va plegar. N'hi ha una altra mena estranya, com la de Banc,

L'Avinyuda, en apogeu; les columnes conservades al Sephora, i una làmina antiga (www.bdebarna.net). / ARXIU FGC/A. PUIG

L'escalf de l'Avinyuda

Loquillo, en un videoclip, es passeja per l'Avinyuda de la Llum, mentre desgrana la cançó que li dedica: «*Es un buen lugar/para acabar borracheras,/el 'heartbreak hotel' de mi ciudad./El mito de ciudad sumergida,/a esta hora se vuelve real.*» Eren els vuitanta, i Loquillo va enganxar l'etapa de caiguda d'aquestes galeries subterrànies, inaugurades el 1940. L'any 1990 van tancar. Al costat de plaça Catalunya, allí on hi ha El Triangle, encara n'hi ha vestigis. La perfumeria Sephora conserva part de les columnes. No està oblidat. Un testimoni, Joan Macià Prat, diu: «Va ser molt entranyable per a mi.» Era un jove de 18 anys. «Podies fer moltes coses: jugar al futbolí, prendre una beguda, anar al cine, menjar-te un frankfurt, comprar discos, fer còpies de claus, anar al barber, i tantes coses més. Encara avui sento l'escalfor de l'avinguda, i l'olor inoblidable de les seves neules Pampers.»

inclassificable. I tenim també el perfil d'una estació acabada, la de Gaudí, fantasma-fantasma, perquè mai no ha funcionat. Aquesta última, els canvis en els projectes de les línies 2 i 5 la van deixar fora de joc. Al final es van trobar amb dues estacions, Gaudí i Sagrada Família, a 50 metres. I Gaudí va perdre el pols.

Anem parlant amb uns i altres i es descobreix que no tan sols hi ha estacions fantasma. També hi ha racons fantasma, passadissos fantasma. Agustín del Castillo es coneix tots els replecs del metro. «He estat molt temps allà dins. I conec altres coses... Per exemple, quan vaig a la plaça de Lesseps, a la biblioteca Jaume Fuster, recordo que allí hi vam tenir els tallers dels quals en vaig ser cap des del 1971. Eren a la superfície, i el túnel estava a 22 metres de profunditat i cada dia carregàvem cotxe a cotxe en un ascensor de 18 metres de longitud, que pujava a la superfície, i amb transbordador el dúiem a unes naus. Jo era el responsable del manteniment de la línia 3 en aquest taller. Vivíem unes aventures tan interessants...! De fet, encara ens trobem alguns dels que treballàvem junts, per recordar...»

El temps congelat

Una de les persones que amb la seva participació han fet possible el reportatge és Maria José Luque, de sobrenom *Metring*: www.transport.cat. «El Fòrum del Transport Català es va inaugurar el 2 de maig de 2005, i actualment és el fòrum de transport més llegit a Catalunya i amb més participació. Tenim més de 500 usuaris, i s'hi han publicat més de 80.000 missatges. Vam tenir una bona part de culpa del restabliment dels forjats de l'accés del metro Liceu, ja que vam fer un gran rebombori mediàtic. A més a més, també formem part del Consell Assessor de Patrimoni Històric de Transports Metropolitanos de Barcelona.»

Manel C. té per sobrenom «El Llop» [el podem trobar a la xar-

Antic passadís
d'accés a Renfe a
l'estació de la plaça
de Catalunya. Es va
utilitzar fins a l'any
1956, quan es va
crear la connexió
entre les andanes de
metro i les de tren. /
MANEL C., «EL LLOP»

L'estació de «Barrio»

xa, també al Fòrum del Transport Català]. Per què inicials? Per què sobrenoms? Ja hem comentat que aquestes activitats subterrànies no estan regulades. I molts s'estimen més mantenir un cert anonimat. Entrin, doncs a: http://s207.photobucket.co/albums/bb64/el_llop. Què sent, quan entra en aquests espais abandonats? «És difícil d'explicar: veus la història en directe, veus un lloc que està congelat en el temps. És com fer un viatge a una altra època que només podries fer a través de fotos; tu toques la història. Et poses a la pell dels que hi van ser abans.»

David Rodríguez és un aficionat al món dels trens en general. Economista, professor universitari. Explica que al túnel de l'estació de metro Sant Antoni s'hi va representar l'obra *Rebel delírium*, un projecte de Sergi Mateu i Iago Pericot: teatre experimental. Va ser l'octubre de 1977. Com és? Entre Paral·lel i Sagrada Família hi va haver estacions que van estar temps sense funcionar. Concretament, 25 anys. A l'andana central de Sant Antoni es va muntar un entarimat. «Els meus avis vivien a Sant Antoni, i així vaig saber que hi havia una línia que no es feia servir. L'espai teatral va durar només una temporada i durant molts anys aquella estació va restar tancada.» Rodríguez també fa memòria de l'estació de Bordeta. «Era una estació de les poques que eren descobertes, entre el carrer Badal i Riera Blanca. La van tancar el 1983 quan van reinaugurar l'estació de Santa Eulàlia, que havia quedat gairebé a tocar. L'estructura de l'estació es va mantenir força temps, fins fa un parell d'anys.»

A propòsit de Bordeta, un altre aficionat, Òscar, ens parla dels fantasmes: «Diuen que a Borde-

«Si es una estación fantasma... habrá fantasmas...» Ho diu un dels nois de *Barrio* (1998). El grup camina per un túnel, cap a l'estació fantasma madrilenya de Chamberí. No hi troben espectres, sinó desenes de persones que hi malviuen. Criatures, foc encès, estris de cuina. No és el cas, en la realitat: www.youtube.com/cerquin «estació fantasma». Chamberí, però, ja no és fantasma. El temps va aturar-se al 1966, i ho han comprovat, des del març, més de 50.000 persones. (www.esmadrid.com/anden0). L'han museïtzat. Madrid ha passat la mà per la cara a Barcelona?

Chamberí ja no és fantasma. Les imatges, cedides pels administradors de www.anden1.org.

ta, en unes obres, es va trobar un crani humà.» Més que d'estacions fantasma ara parlarem de fantasmes a les estacions. Com la dona que diuen que es passeja per Rocafort. «Una treballadora del servei de neteja va explicar-me que fa unes dècades hi va morir una jove atropellada i se suposa que no es van recollir totes les restes... I ella les busca... A la nit, quan és segur que a l'estació no hi ha ningú, es tanca. Després, a dalt, miren els monitors i es veu una persona al'andana; baixen, i no hi ha ningú.» Diuen que hi ha caps d'estació que es neguen a fer l'horari de tancament a Rocafort.

Més curiositats, però sense ectoplasmes. A Navas (L1, vermella), un parell de rodamons van aprofitar el forat previst per a un futur ascensor, i s'hi van fer casa seva, amb el seu mirall, els seus penjadors... I una bateria que feien sonar de nit. «És una ciutat submergida.»

És patrimoni

En Marc és l'ànima, el motor, tot, de www.lugares-abandonados.com. A la seva pàgina web hi ha reportatges tant d'estacions fantasma com d'altres espais abandonats. «En aquests llocs abandonats estàs envoltat de silenci, i tant de silenci espanta.» Males herbes on hi havia despatxos, pintades on hi havia avisos del comitè. Des del càmping de Biescas fins a Belchite, amb el seu perfil rosegat. A en Marc, la dèria pels llocs abandonats li ve de petit. I l'ha mantinguda viva. Un hotel, una empresa, on es va deixar màquines, documentació... La pàgina web entra en col·lapse sovint per l'allau de visites d'arreu del món. Sabien que hi ha *quedades* internacionals en llocs abandonats? Entrar a l'estació de Baricentro va marcar un abans i un després en el seu interès per les estacions

abandonades (la seva especialitat són les de Renfe i Ferrocarrils Catalans). «Baricentro és espectacular.» Per cert, i ara que parlem de trens, no es poden deixar perdre els treballs de Bernat Borràs: www.trencat.cat.

Somnis

Les galeries comercials d'Avinguda de la Llum, que van estar obertes de 1940 a 1990, no són una estació fantasma. Però el que en queda sí que és un espai fantasma, a tocar de plaça Catalunya. Fa uns mesos, un grup va fer-hi una visita i van dur-hi Joan Kleber, projeccionista històric del Cine d'Avinguda de la Llum. Al darrere de la iniciativa, hi ha l'empenta de www.bdebarna.net, una pàgina d'històries de Barcelona, de les periodistes Laura Rahola i Marta Torres. Joan Macià Prat, que vetlla un record preuat de les galeries, i que va poder ser a la visita, diu: «El Salón Recreativo mereix un comentari especial. Era un espai d'oci amb futbolins, *millons* i billars. Hi havia més de 30 persones al voltant de la taula, mirant caramboles impossibles d'autèntics mags. Fa 36 anys vaig passar sota el gran ventilador per darrera vegada, després d'haver-me gastat els tres darrers *duros* al *millón*. El retorn a l'Avinguda de la Llum va ser un gran impacte emocional. El rètol del Salón Recreativo era intacte, i el saló també, parets, terra, cartells de 'billar mínimo ½ hora'.» La llegenda continua, diu. Poden seguir-la a www.bdebarna.net.

Tornem-hi. El metro té més d'un milió de viatgers cada dia. Una ciutat. Els aficionats sospiren, pensant en les excursions al subsòl que es munten en altres xarxes europees. Agustín del Castillo, exdirectiu del metro, explica que tenen un cotxe de 1924, reconstruït. «S'ha de treure de tant en tant, i ho fem de nit. Hem sortit dos cops. Als de l'Associació d'Amics del Ferrocarril els agrada molt i hem arribat a un acord per fer una explotació conjunta.» Voltar per la xarxa, Banc, Correu... Un somni.

El metro passa de llarg

Mai cap passatger ha posat els peus a l'estació de Gaudí, sota l'avinguda del mateix nom. Tots els metros passen de llarg d'aquesta estació que es va construir als anys seixanta per donar servei a la línia 2 però que no es va arribar a inaugurar perquè amb el perllongament de la línia 5 la parada de Gaudí deixava de tenir sentit. S'hi hauria accedit per la cantonada del carrer Rosselló amb l'avinguda Gaudí. El vestíbul és buit de passatgers però ple d'activitat, la de l'associació de jubilats del metro i el bus. Altres dependències les ocupen entitats com ara la de con-

Al vestíbul hi ha els jubilats de TMB. / Q.P.

ductors solidaris. La quietud total es troba en baixar a la zona d'andanes, deixant a mà esquerra l'espai reservat per a unes escales mecàniques que no es van instal·lar. Un operari obre els llums de les andanes com si fossin els focus d'un teatre abandonat. Els colors que dominen aquest espai són sobris, utilitzats en dècades passades: marbre marró, terratzo gris i, al sostre, formigó pintat de negre. La zona on els passatgers haurien d'esperar el metro està completament deserta, només l'ocupen puntualment campanyes publicitàries com la que per Nadal ha fet TMB amb tot d'avets. Un dels únics moments que l'estació no passa desapercibuda als usuaris del metro. / PAULA MERCADÉ

Un metro passa per l'estació de Gaudí, que es va construir als anys seixanta però que mai ha estat oberta als usuaris. / QUIM PUIG